

Veruntamen hunc quoque ex auditu potius hausisse, quàm oculis perlustrasse planè mihi persuadeo; cum hic ipse alio in libro eodem hoc primo Navigationum volumine collectoris *Ramusij*, de iisdem agens locis *Aracam*, & *Pegu*, contraria quodammodo dictis suis afferat proprijs. Quæ singula penè verba in suas aduersus *Cardanum* Exercitationes *Scaliger* transtulit, Exercit. nempe 21. non facta *Barbose* tamen mentione, cum eo tempore liber hic nondum impressus quidem, per doctorum tamen hominum manus iret. Huiusmodi historias *Indicas* cum plures prælo nondum commissas *Scaliger* possideret, & in suis subinde *Commentariis* aliquid rari nouique, quod *Cardanum* latuisset, infereret, magnam sibi nominis inde celebritatem conciliauit. Atque autem uterque, Animal moschi in Regno *Pegu* simile esse *Gazela*, alium, dentibus *Elephantum* sed paruis, sub ventre & pectore ei apostema nasci, quod ubi sectum fuerit, hirudines pro reliquo extrahendo sanguine, animali admoueri, has postea sicari, contundi, prioris sanguinis per apostematis sectionem extillati, & viribus efficacissimi pauxillo, hos pulueres vigorari, & adulteratum ita moschum præparari. Hæc inquam, omnia quanto auritis minus, quam oculatis fidendum sit testibus, indicium non leue facere possunt. Ut verum sit, quod supra etiam ex *Scaligero* monui, scribendi periculum sapenumero ex aliorum pendere mendacijs.

Sed lepidum mehercle est, non deesse, qui iam causas repererint quoque, cur Natura tumores illos Moschum continentis in Capreolo vel Capra fabricauerit, ut videre licet in Calceolarij Iunioris musæo impresso, has nempe quod animal hoc paruo Liene præditum, in huius subsidium eiusmodi tumores nactum fuerit, ut per eisdem humor ille sæculentus expelli posset. Cum tamen, qui eo modo philosophantur, nec animal viderunt, aut si viderunt, an illud verum moschum fundat, anatome certè an magnum, an paruum habeat Lienem, experti nunquam fuerint. Scilicet ad eò in procliui est Rationalibus dictis Medicis, ad quodlibet propositum problema sapenumero etià data operà factum, rationibus respondere, atque imber quòdo pluit: sed rationibus protecto plerumque plumbeis & elumbibus. Ad stipulantur & *F. Gregorio* hæc in *Gesnerianis* descriptionibus *Roderici Lusitani* verba: Moschi, verò compositio ex multis potius, quam naturalis res est, cui basis animalis cuiusdam *Dapsico*, id est, Cuniculo similis, sanguis est, qui ex *India* præcipue *Pegu* provincia ad nos, tanquam pretiosissimus odor affertur. Nec recentissimi desunt nobis fauentes authores. *Aldrouandus* dicto loco, cum Denominata moschi recenset, & circa finem hæc verba adiungit: Regnum præterea *China* animalia generat magnitudine *Canum*, quæ moschum producant. *Incolas* aiunt, ea occidere, atque sepelire, ut sic purificatorum carnem sanguinemque in puluerem redigant. Aiuntque & alia in *India* generari animalia moschi plane odore, quibusque hic adulteratur.

Et demum quid clarius his *Petri Iarrici* Iesuitæ verbis? quæ è postremis vnus est, qui res *Indicas* descripsit Lib. 2. cap. 17. *Theauri sui* *Res. Indic.* Est in *China* inquit, aut non procul inde animal, quod moschi materiam suppeditat, quod odoramenti genus veteribus tam *Græcis*, quam *Latinis* incognitum fuit, nares tamen quam iucundissime afflat: & sanè *Chinense* moschum ceteris præfertur. Animal est *Vulpis* magnitudine

Vnde Scaliger non raro Indica noua afferat.

Nimis faciles quidam sunt in causis reddendis.

Authores quidam *F. Gregorij* sententia fauentes.

Rodericus Lusitanus.

Aldrouandus.

Petrus Iarricus Societatis Iesu.

mitudine, siluas incolere solitum: hoc assiduis virgarum sustiumque verberibus enecant, & toto sanguis diffundatur corpore. Cadaver patridum & iam aridum frustantim, non detracta pelle discindunt, sacculosque inde parant, quos *Lusitani* *Papos* nuncupant. *Pantota* verò è ventriculo animalis cuiusdam feri, quod *Sele paulo grandius*, educi moscum credit, nec in *China* ipsum, sed in regione proxima reperiri. *Cibetiam* haud dubiè intelligit: vel si idem omnino animal cum eo quod descripsimus, credendum nobilius ac pretiosius moscum ventriculo alioque educi, utque maior illius sit copia, verberibus ipsum, quo ad cetera membra diffundatur odor, enecari; *Chinenses* tamen *Lusitanis* ipsum, quamuis alio eductum loco, diuendunt.

Is, qui extremam porrò manum *Chinensis* Regni descriptioni addidit, est *Nicolaus Trigautius* amicus meus, qui duos integros in illo Regno dimoratus annos, Romam postea veniens, non semel me tantum inuifit, & Ordinis sui Societatis Iesu sacerdotes ad idem nunc Regnum plures reduxit. Hic libro, cui *Christiane Expeditionis apud Sinas* titulus, capite illo, quo describit res naturales, quarum terax est *Sinensis* ager, inter reliqua hæc habet: Medicas herbas alie, quas alia regiones non nisi importatas norunt, maxime *Rhabarbarum* & *Muschum*, que ab occasu *Saraceni Asia* vniuersa, & exinde *Europa* inferunt incredibili commercij lucro: cum hic vilissimo pretio distrahantur. Nam *Rhabarbari* libram obolis decem emptam, *Senis septenis* que aureis in *Europa* diuendes. Hoc iptum mihi *F. Gregorius* confirmabat, moschi sibi vnciam quarta parte aurei venire, quæ hic Romæ sedecim *Philippicis*, siue *Scutatis* venum datur. Verum hoc non satis capio, quod *Trigautius* *Muschum* inter medicatas herbas reponit, nec ex animali desumptum meminit, quod ipsum fugibile tamen vix credi potest. Neque enim per *Muschum*, tormentum illud arboreum, quod veteres non ignorarunt, intellexisse putare illum quis possit, quod à *Sinis* ad nos deferri nemo vnquam commemorauit. His itaque verbis quid dilucidius dici potuit? Licet enim prædicti nobis assentientes authores exactam moschi confectionem, qualem ex *F. Gregorio* habemus, nobis non dederint, in id omnes tamen inclinant, nò *Capreoli*, sed aut *Canis*, aut *Felis*, aut *Vulpecule* effigie moschiferum animal esse. Ne tamen tot *Arabibus* & *Latinis* iunioribus pertinacius obistere velle videar, non absurdum duxerim, posse & hoc odorem ex *Dorcade*, siue *Capreolo* etiam aliquo colligi. Veruntamen, cum omnes, qui de simili animali monumentis aliquid suis consignant, ex aliorum potius relatione, quam propria nixi experientia & visà moschi ex apostemate illo extractione scripserint: ego sanè reprehendi minimè debeo, si illi magis fidem adhibeam, qui moschi ipsemet fabricam pluries vidit, & clarorum autoritate scriptorum testimonijs defendere se potest, quam qui ex varijs quidem libris, sed omnibus vnium tantum authorem sequentibus, discere maluit. Neque enim absurdum esse sibi quis persuadeat, iucundissimum moschi odorem tam herbis quam animalibus, & fors etiam mineralibus communicari potuisse. Plantæ notissimæ sunt inter plures *Geranium moschatum* & *Iua moschata*, & flores bulbi illius, qui *Vomitorius* *Dioscoridis* aliquibus esse creditur & *Dipadi*, *Muscari* & *Moschio* *Greco* ob id *Italici* dicti. Inter fructus numerare licet *Pyra moschatellina* & *moscharola* dicta, quas quoque *moschatellas*, quamuis à sapore potius, quam odore hoc nominis acquisuerint. Ex animalibus *Polyporum*

Nicolaus Trigautius Societatis Iesu.

Posse forsitan etiam concedi ex *Capreolo* aliquo moschum petiti.

Odor moschi in varijs rebus reperitur. In plantis.

In animalibus.

lyporum speciem vidi Moschum apprimè referentem. Sunt & *Cercopitheci*, & *Serpentes* quidam, & *Muris*, quoddam genus, cuiusmodi sibi à Ludouico Godzadino donatum scribit Aldrouandus, Moschi odorem fragrantia. Qui idem, D. Hieronymum, dum *moscum peregrini muris pelliculam* esse dicit, huius odorati muris pellem intellexisse arbitratur: utcumque alij inter preterita, potuisse S. Hieronymum intelligere, potius folliculum illius animalis moschiferi, ex cuius pelle adhuc pilosa vtriculi fiunt & moscho implentur, qui muris pellem quodammodo imitari videntur, vnde forsitan *Moschi*, seu *Musci* *Etymon a Mure* nempe deriuatur. Sed de huius Etymologia plura leges apud Aldrouandum.

Incommoda narratio de Elephanti sudore Moschum olente.

Deessem hic partibus meis, nisi, quod cum animi delectatione mihi auscultanti idem F. Gregorius narravit, recensere pergerem. Ab Elephantis nempe in Indijs Orientalibus suavissimum moschi odorem exhalare, quem cum voluptate quis percipiat, si cubacula eorum, vbi in ymbra detinentur, ingrediantur. Quotiescumque autem operis adhibiti in sole versari coguntur, sudor ipsis erumpit tam suauolentis moschati odoris, melleæque consistentiæ, ut à longè muscas omnes ad se depraedandum alliciat, quæ turmarim confluentes, miserum malè animal diuexant. Cum enim nec cauda breuiore, nec proboscide se satis defendere queat, extendit quàm potest maximè & explanat pellem suam rarissimis & longè à se distitis pilis consistam, adeoque glabram planè, ac molestissimis muscarum suctibus expositam: ac vbi ingentem bestiam muscarum Myriades obsident & moschatum melleumque depaescuntur sudorem, Elephas momento temporis totam corrugat pellem, & in rugis plucisque illis ebrias veluti bestiolas ex inopinato comprimit, occidit, sicq. earum sese molestia liberat. Si quis autem sudorem illum cochylorum testis, quod Indis facere consuetum est, detergat, & in vascula corruet, moschi odori minimè cedentem & suauolentem naribus succum lucratur.

Aristoteli plurima animalia ignota fuerunt odoratum spiritantia.

Hucusque de Zibetho & moscho.

AMBRA GRISEA seu odorata.

Hæc, si Aristoteles nouisset, cui Elephanti ignoti nequaquam fuerunt, non quæsiuisset Sect. 13. problemate 4: *Cur animalium nullum suauiter oleat, excepta Panthera?* lam enim plura odorem optimum fundentia, non bestijs tantum alijs, quod in Panthera ipse fieri putauit, sed hominibus etiam gratissimum spirantia animalia descripsimus, Et quod mirum quidem est in sudore & facibus earum, lum reperiri, quæ tamen ceu excrementa & cruditatibus aliquid participantia, ex mente Aristotelis eodem loco, ferere potius omnia deberent. Sed nunc non libet ex Aristotelis, in Problematis, placitis odorum essentiam causasque rimari & examinare, quod alio commodiore fiet loco. Nunc igitur imposito, *Algaliæ* & *Moscho*, sine ad *Ambra* odoratam griseum & *Ambraconi* plurimis dictam, me accingo.

Multorum, Disquisitio Ambra, clarissimorum Naturæ Professorum, Medicorum ac Historiographorum ingenia hæcenus torfit. Quare, ne actum agam, plerique horum cõtrouersias præteribo, vel summa saltem rerum capita delibabo. vbi tamè quod F. Gregorio de Boluiar & mihi probabilius videtur, propofuero prius: cū rectū & sui & obliqui regula rectè dicatur. Hic igitur meis inductus precibus hæc suâ patrio, vt solitus est, sermone de *Ambra* grisea seu odorata, non de *Succino* inquam,

quam, antiquorum *Electro* sententiam mihi scriptis consignauit.

Et de Ambra inquit ille, non desunt qui diuersimodè opinantur. Alij qui semen esse statuunt Balænæ, qui falluntur. Alij quid vomitu reiectum, qui & ipsi errant; cum non doceant, qua ratione, aut quibus expleta cibus eum bestia patiatur. Quod æquè illis vsuuenit, qui excrementa esse alui credunt. Et licet aliquando quod dicunt, verum esse contingat, tam exigui tamen Ambra illa excrementitia est momenti, vt decem huius libræ, valore & viribus ab vnica veræ Ambra vnica vincantur.

Hoc igitur certissimum est, Ambram non esse aliud quam Bitumen & quoddam veluti terræ excrementum, quod ab eiusdem visceribus in maris abyfso vi mineralibus innata, expellitur. Experientia enim constat, immensam huius quantitatem ibidem generatam & expulsam non tam terræ ipsi, quam scopulorum & cauium radicibus spongiformi quidem, sed molli admodum substantiâ adhærescere. Huius autem substantiæ mixtura talis est, vt cuncti omnimodò pisces magis illam, quam vllum alium cibum escamue appetant.

At quoniam hæc vt diximus, in mari imo stabulantur, quò omnibus indifferenter piscibus, propter frigiditatem & profunditatem penetrare haud est concessum; hinc fit, vt non nisi Balænæ eò pertingant. Quemadmodum enim inter gressilia ac reptilia, alia arbores altissimas & montium culmina conscendunt, alia in superficie terræ gradiendo corio eius adherent: cursus aliqua sunt velocissimi, & alia tardiùs incedunt; & inter volatilia vix humo se aliqua tollunt, vt *Hirundines*; alia etiam ad supremam aeris regionem contendunt vt *Aquila*, & alia media volant via: ita in mari proflus euenire purandum est, vt piscium, aliqui in suprema dominantur huius regione, alij mediam fulcent, & Balænæ demum infimam attingere valeant. Est autem inter *immania Cete* species quædam, quæ corporis mole reliqua vt omnia superat, ita in profundissima pelagi descendit, ibique hac bituminosa viscosaque materia, siue Ambra velicitur. Esse autem pinguem Ambra aliorum instar bituminum substantiam, vel hinc discas, quod nec aqua nec aceto, sed oleo dissoluitur, cum simile simili gaudeat, eique libenter adhæreat.

Cum ingens igitur hæc belua ad imum se maris fundum demisit, tanta in Ambram gula auiditate inuolat, vt cum maximam eius partem vorare tenter, partim rostro, partim caudâ se hinc inde moritando, & fors etiam toto se corpore cautibus, quibus Ambra adnascitur incumbendo, ne à mari interea dum appetitui suo satisfacit, sursum pellatur; immensam eius molem separet ac distrahatur, quæ ad centena aliquando librarum millia ascendit. Hæc vbi iam sua satisfacit voracitati, superiora petit, & non ratò vbi maiori quam ferre possit, se onerauerit copia, eius partem reuomit, quæ si ita confestim haberi posset, satis adhuc præstans Ambra foret. Alui autem excrementa nauci sunt & Ambram parum redolentia.

Perfèctissima verò Ambra illa est, quam Balænæ non deglutiuit, sed

F. Gregorius verba & mens de Ambra odorata.

Errant qui putant esse Balænæ excrementum.

Ambra est Bituminis species.

Piscibus lautus cibus est.

Ad maris profunditatem non omnes pisces penetrant.

Ad mare profunditatem non omnes pisces penetrant.

Balænæ ad maris ima descendit.

Ambra pinguis est.

Balænæ maxima Ambra molem à terra & scopulis se parare valet.

Balænæ vomit aliquando Ambra partem.

Optima
Ambra que
fit.

Ab omni-
bus indif-
ferenter pi-
scibus co-
meditur.

Nec à Ca-
ncris & Au-
ibus tuta
est.

Quid fit
Ambra
grisea pro-
prie.

Vbi F.
Greg. illam
repperit.

Hucusque
F. Grego-
rius.

Scaliger
Ambra
plantale
quid facit.

quæ sua sponte ad maris superficiem eructavit, id quod ipsi haud difficulter eue-
nire potest, cum natura sua pinguis ac levis existat. Vbi itaque ad supremam il-
lam maris regionem emerit, eiusdem incolis piscibus præda fit optatissima. In
hanc enim maximam illi copia se accingentes irruunt, massam discripuit, & qui-
libet ex tam opiparo sibi cibo particulam abripit; eam tam diu agitant, donec
ad maris litus adiuuante ipso vndarum reciprocantium motu, propellant. Fieri
tamen non raro solet, ut procellarum astu & ventorum impulsu maxima
etiam frustra antequam piscibus esca fiant, extra mare projiciantur. Vbi au-
tem iam littori vicina aliqua massa reperitur, ibi minorum gentium pisces
turmatim congregantur, & quantum volunt possuntque, extatulantur.
Quod ubi in sicco iam collocata Ambra demum firmatur, nec adhuc à præ-
datoribus tamen Cancris aibusque tuta remanet, quæ tam diu huic insistent,
vorantque, quamdiu à sole non penitus exsiccat. Et nisi his subiaceret
periculis, iam maior huius copia inueniretur, viliorique pretio diuende-
retur.

Solent verò Cancris illi magis Ambrae portioni inhærere, quæ grisea dicitur.
Est autem hæc nihil aliud, quam partes Ambrae magis fibrosa. Videtur
enim hæc per nervos seu venas ac quodammodo radices suas scopulis ac ipsi
sub mari terræ adhærere, per quos nervulos seu densiores particulas
Ambra suam ex terra originem & incrementum adipiscitur. Et hanc ob
causam grisea Ambra densior, grauior adeoque efficacior etiam existit
matur.

Atque hæc vera & realis Ambra est, qualem ego vidi in oris & littoribus
Brafilia & Mosambique. In Oriente quoque in littore Angola.

Et præter hanc relationem reliquæ omnes sunt absque fundamento, ob id
dubiæ, & nihil causarum afferunt, cur ijs credatur. Quod si tamen non-
nemo meis velit fidem verbis denegare, sua ipsimet libera maneat phan-
tasia & opinandi potestas, hunc enim ego certum securumque redditum
velim, a nemine mortalium ob id, vllam hæreseos suspensionem ipsi impingi
debere. Atque hæc volui ex F. Gregorij mente ac præscriptio statim meis præli-
bare Lectoribus, ne in hoc Ambrae pelago controuersiarum vndis plenif-
simo, dubitabundi diutius fluctuarent, sed certum in prospectu portum
haberent, ad quem vela dirigerent. Reperio autem à diuersis scriptori-
bus, Ambram tam Plantarum, quam Animalium ac Mineralium in clas-
se collocari, ex his enim tribus omnem Galenus & ceteri Medicorum se-
lij materiam medicam deriuant.

Plantis Ambram Scaliger accenset Exercit. 104. cap. vel particula 10.
his verbis: Facilius inclinatur animus Ambram esse fungi speciem. Cortice siqui-
dem obductam massam vidimus, nec sine squammularum vestigijs, ut in Fungo
retulo. Intus globulorum cohesionibus potius accedit ad Tuberum naturam quon-
rundam, quæ papillarum concreta sunt. Si quid ad persuasionem facere potest, aliud
huc adducendum. In Rutenis fungillos nasci perpuffillos, valde odoratos, ad Pyre-
neos etiam odoratiores, quos Messerones vocant. Verum hæc, quæ ultimo affert Io-
co de odore argumenta, parum perluadent. Iam enim supra Moschi odorem
quoque

quoque tam in Plantis & Mineralibus, quam Animalibus reperiri probauimus.
Spongiformis substantia etiam, cum è viuents cranio & cerebro læso hominis,
ut planta ex terra crescit. Quin è metallicis tam Naturæ sponte, quam artis in-
dustria elaboratur. Vidi argentum viuum ad hanc substantiæ formam arte ad-
ductum, & exiguo labore in Mercurium currentem reductum.

Fungus Scaligeri puerile figmentum est, inquit, Libanius in suo de Ambra tra-
ctatu. Videtur autem ipsi hæc opinio duplici de causa explodenda: tum quia vi-
dendum esse iubet, an sub mari fungi planta nasci possit: tum quia in tantam mole-
lem, quanta reperta fertur trecentarum librarum, imò Insule magnitudine, non
videatur possibile excrescere fungum posse. Veruntamen priori Libanij obie-
ctioni facile satisfit, cum videamus non paucas in fundo maris imperfectas,
aliasque perfectas plantas viuere. Imperfectarum à se in mari obseruata-
rum, in suo de Imperfectis plantis Lib. mentionem faciet Princeps Celsus nos-
ter. De perfectis hæc habet Pigafetta ex Odoardi Lopez navigatione ad Con-
gianos instituta: In parte Insula Loanda continenti opposita, nascuntur in locis humi-
loribus sub aqua arbores post defluxum maris conspicue, quarum radicibus magne ad-
herent ostrea, carne puznum humanum equante, sapore iucundo. De mole ingenti hu-
iusmodi fungi respondendum foret, maris vastitatem non dedecere vastissi-
mam plantam imperfectam, & fungosam præsertim, quæ minerale terræ excre-
mentum videatur, informe veluti & telluris inutile pondus; si organorum &
partium distinctionem saltem intueri velis. Considerare quoque poterat, nul-
lum vnquam terrestre animal marinas belluas mole attingere, cum Plinius me-
moret Balenas quaternum iugerum, & Prises ducenum cubitorum. Idem Ale-
xandri Magni classium Præfectos retulisse scribit, huiusmodi bestiarum ossa
quadragenum cubitorum longitudinis reperta fuisse. Quare minus mirum, si
etiam marinus, quam terrestris fungus maior existat.

Andreas Baccius, quem inter classicos iure ac merito scriptores collocare pos-
sumus, quo ego primo vt Romam veni selquiennio, magistro vsus, secundo vix
elapso Cathedram ipsius in rerum naturalium professione adeptus sum, in opere
suo de Thermis celeberrimo, lib. 5. credidisse visus fuit Ambram esse Animalis
excrementum. Non dissimile autem veri sit inquit, quod relatum ab Indis audiui a vi-
ro Principe: Ambar piscis quoddam esse excrementum, vt Ziberbum Catti Indici, & Mo-
schus & Castorium, qui quarundam aduascantium herbarum pabulo satur, gignat ali-
quando abscissum in ventre intimo. Quo dirupto tria habentur Ambaris genera. Aut li-
quor emanans supernat aquis, idque optimum: aut à pisce sponte euomitur, quod vilius,
nec satis digestum: aut pisce mortuo ac eiecto ad litus inuenitur, promiscuum partim can-
didum partim nigrum.

Huic opinioni valde illa quadrant, quæ Carolus Clusius in Annotationibus suis
ad Ambari caput Gazie ab Horto, adfert: intellexisse nimirum se à Seruatio Marel
Burgundo, qui Ambari, Moschi & Gemmarum cognoscendarum causa pluri-
mas peragrauetat regiones, Ambarum nihil esse aliud, quam recrementa in vera
Balena ventriculo collecta. Plurimos autem in hoc decipi, quod pro vera Ba-
lena orcas, Physteres & similes Cetaceos magnis dentibus præditos pisces habeat,
cum vera Balena dentibus careat, pisces integros voret, inde viscosa in stoma-

Scaligeri
Libanius
impugnat.

Responde-
tur Liba-
nio pro Sea-
ligero.

Maris va-
stittas vt in-
gentes be-
stias, ita
maxim os-
fungos pro-
ducere pos-
se videtur.

Andreas
Baccius
Medicus
Rom. cele-
berrimus
Ambram
animale
quid cen-
set.

Alia argu-
menta ex
Clusio
quod ex
Animali fit
Ambra.

cho & indigesta massa congeratur, in qua sæpius deuoratorum rostellæ Poly-
porum inueniantur. Non mirum itaque, cum in magnorum Cete ventribus
Ambram nullam repperint, si hanc ideo opinionem, Ambram animale quid esse,
reprobauerint, quandoquidem veras nunquam Balænas seuerint.

Opportunissimum nunc accidit, vt de hac vera putata dentium experte *Balæna*,
vel in *Romanorum* nostrorum gratiam ea hic scribam, quorum partem ipsi
mecum viderunt; partem ex fide dignorum auditione ego accepi, cum ea præ-
cipue ad hanc nostram aliquid facere controuersiam, & lectorem ipsum non
parum delectare videantur.

Circa Februarij mensẽ elapsi sexcentissimi vigesimi quatti supra mille-
simũ anni, eiusmodi Balæna non procul à Castro *S. Seneræ* maritimo triginta,
forsan ab *VRBE* milliariibus distante, inter duos scopulos sed iam extincta ap-
pultit. Erat hæc bellua longa palmos *LXXXI*, crassa *L*. Os longum *XVI*, la-
tum *X*. in quo aperto & trabibus suffulto, commodum equo insidens homo
spatium habere poterat. Lingua longa *XX*. palmos, quæ ex neruosis crassissi-
misque fibris carne rubra intertextis componebatur.

Dentes hic nulli, sed horum loco videre erat corneas laminas nigriusculas,
splendentes & oblongas, veluti si tot retortorum gladiatorum, quos *Acinaces*
appellare solemus, vaginæ coriæ essent, eo ordine positas, vt fistulæ illæ stan-
næ in *Muscis* disponi organis solent. Harum breuissima (quarum dæser re-
centibus gingiuis, si modo gingiue dici merentur, abscondi, domique conseruo)-
semipalmari lōgitudine erat, ceteris paulatim accrescentibus, vt longissima sex
palmos etiã superaret, sed crassitie vix digiti minoris vnguẽ attingeret, latitudi-
ne verò ad quatuor vix digitos ascenderet. Hæ omnes lubriliore & tenuiore sui
parte secundum totam earũ longitudinem pilos etiã semipalmari longitudine
ad eò hirtos promittebant, vt meras porcinas fetas esse iurasses. Quæ tamen,
vt probè ego examinaui, aliud nihil erant, quam mera fila siue productæ fibræ
ipsissimam illam materiam corneam (si tamen corneam appellare licet) consti-
tuentes. Vbi enim alimentio glutine hæ cōpingebantur, ibi cornea siue coria-
cea illa substãtia resultabat, & vbi hæc finiebat, pili ijdem foli lōgius excurrerãt.

Et quoniam Natura non voluit, vt hæc tam mirabilis dentiũ forma ac series,
instar aliorum ossea rota ac durissima esset, quippe cum dentes hi sub palato flu-
ctuarent, nec alueolis vt alij comprehenderentur, ideo debuerunt superiore
quã palatum cōtingunt parte, molliores ac veluti pilosi esse; inferiore dura, cor-
nea, coriacea ac quodãmodo ossea, vt cũque appellare libeat, substãtia præditi, vt
alimẽtum, quod deuorat bestia, aliquam ibi saltem resistẽtiam reperiat. Sunt
enim hi dẽtes diuerso planè modo situque, quam in alijs contingit, ordinati per
oblongum videlicet palati fornitem porrecti, & minimè ex imo sursum erecti.

Aduertendum hic tamen moneo Doctissimum *Rondeletium* lib. 1. cap. 1. de
Piscibus, vel hallucinatum fuisse, dum *Balænas* huiusmodi describit inquit:
Dentes in ea nulli, sed horum loco in vtraque maxilla corneæ sunt laminæ nigre, sensim
in pilos suillis similes, desinentes: quæ anteriore & posteriore siue in teriore oris parte bre-
uiores sunt, in media longiores: ab interioribus lingua intus continetur & exercetur, inde
educta, vel absissa ita diffunditur, vt in eundem locum recipi postea non possit. Vel reu-
ra Ba-

Vera putata
Balæna
descriptio.

Mirabilis
dentium
forma in
hac Balæ-
na.

Cur den-
tes hi cor-
nei potius
quam ossei
esse debue-
rint.

Rondele-
tius in hu-
ius Balæna
descriptio-
ne videtur
lapsus fuis-
se.

ra *Balænas* tales inueniri, quæ in vtraque maxilla eiusmodi dẽtes fortitæ sint, id
quod vt credam, difficulter adducor. Nostra enim iã descripta in solo palato siue
superiore maxilla mirabilè illum dentium ordinẽ, figurã & cōstructionẽ mon-
strabat. Inferioris verò maxillæ labrum osseum, nigrum, obrotundum, maxima
crassitie, seris illis respondebat, quibus murorum summitates coronari solent.

Oculorum orbita maiori alicui vmboni siue parmæ, pupilla verò tornato
ex finissimo Ebena globo similia cernebatur. Cutis mollitie & colore Anguil-
læ pellem æmulabatur. Circa corporis medium duæ siue alæ, siue pinnæ pal-
morum *X*. vtralibet, prominebant; vbi corpori fixæ hærebant, trium erat la-
titudò palmorum, quæ finem versus semper decrefcebat. Cauda bifurcata la-
ta *X*. & longa *VI*. palmos; circa hanc caro mera neruosaque nec pinguis: supe-
riora autem versus lardum potius quàm caro apparebat, ex quo magna olei
copia lucernarum vsui seruiens eliquata fuit. Sub hoc tamen lardo vera ac
rubicunda caro latebat. Ossium, propter horrendum putrefacti cadaueris fetore-
m, non potuit tunc temporis examen institui.

Tota illa dentium ferme compositio suis adhuc connexa ordinibus Romam
delata, ac Illustrissimo & Reuerendissimo Principi *Francisco Cardinali Barberino*
(cuius felicibus auspicijs huic operi iam incumbimus) oblata, à Nobilissimo
Equite *Cassiano Puteano Lynceo* cum admirandarum alijs thesauris rerum na-
turalium, studiosè conseruatur.

Similis, sed ingentior bellua Anno *MDCXX*. circa *Corficam* & ipsa iam mor-
tua reperta fuit, longa pedes centum. Solum lardum, siue carnea pinguedo pen-
debat librarum centum & trigintaquinque millia. Pro extrahendo intestino
recto nisu maximo & coniunctis viribus septemdecim viri fortes operam suam
impendebant. Hoc eius erat capacitatis, vt insidentem caballo suo equitem fa-
cillimè admitteret. Triginta duabus spina dorsi vertebrais constabat, ex quibus
varia sedilia conficiebantur. Et cum hæc femina esset, vtero fetum conclusum
gerebat, pedes longum triginta, pondere mille ac quingentarum librarum. Ex
huius mensura etiam præcedentis, quæ paulo minor fuit, proportio si cui mi-
nus accuratè eam descripsisse visi fuerimus, faciliè æstimari poterit.

Erit igitur hæc vera *Balæna*, cum dentibus eiusmodi, quos nos plerunque
dentes osseos albosque alueolis suis infixis dicimus, careat, si *Seruatio* illi apud
Clusium credimus, & ex hac sola pretiosum illud odoramentum *Ambræ* scilicet
extrahetur. Verumenimverò hanc belluam minimè antiquorum *Balænam* esse,
rectè quidem meo iudicio *Rondeletius* autumat. *Aristoteles* enim lib. 1. de *Hist.*
an. cap. 5. *Alia animal gignunt*, inquit, *perfectum, alia ouum, alia vermem*. Procreant
animal homo equus, vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur, atque in genere
aquatili, quæ Cete appellamus, vt *Delphini* & quæ cartilaginea vocantur. Quorum alte-
ris fistula data est, branchiæ desunt vt *Delphinis* & *Balænis*. Habent *Delphini* fistulam in
dorso, *Balæna* in fronte. Et *Plin.* lib. 9. cap. 6. *Ora Balæne habent in frontibus, ideoque sum-
ma aqua natantes in sublime nimbo efflant*. Huic autem iam à me descriptæ beluæ,
cum branchiæ adfint & fistula desit, qua ratione esse *Aristorelis* & *Plinij* *Balæ-
nam* asseuerabimus? Confirmavit autem mihi *D. Bernardinus Radi* Eques & *Centumcellarum* (Vulgò *Ciurà Vecchia*) *Architectus*, fistulam in hoc *Cataceo* pisce

Descriptio
oculorum.

Cutis.

Pinnarum.

Caudæ.

Carnis.

Dentium
hæc seriẽm
conferuat
Nobiliss.
Cassianus
Puteanus.

Alia simi-
lis Balæna
delineatio
maioris.

Controuer-
titur an de-
scripta bel-
lua sit ve-
ra Balæna
antiquorũ.

In hac Balana non-
fra nulla
fuit situ-
la.

Videntur
Antiquo-
Musculus
esse.

Cur non-
fit Muscu-
lus hęc Ba-
lana.

se nullam reperisse, cum diligenti tamen examine cadauer bestię perlustraf-
fer, & designatum ære quoque euulgasset. Existimat igitur Rondeletius hoc
nostrum Cete, cum Balana neutiquam sit, potius Aristotelis & Plinij Muscu-
lum esse, quę Græci *μυσκούρον* dicunt. Et Plinius quidem lib. 11. cap. 37. *Musculus
marinus, qui Balanam antecedit, nullos habet dentes, sed pro ipsi setis intus os hirtum,
& linguam etiam ac palatum.* Aristot. verò lib. 3. de Hist. An. cap. 12. *Musculus
etiam piscis ait, pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, suillis similes.*

Rectè hæc omnia Rondeletio adstipulari videntur, Balanam neganti &
Musculum esse affirmanti. Et tamen non leuem mihi scrupulum iniicit:
quod Aristoteles nempe & Plinius dicere velle videntur, ex palato animalis hos
pilos enasci, cum in nostra hac bestia ex corneis illis laminis, quę probè à pa-
lato separari possunt, originem sumant. Accedit Plinij autoritate credi de-
bere, Musculum non magnum piscem, saltem non ex Balanarum classe esse,
cum dicat lib. 9. cap. ultimo: *At è contrario amicitie exempla sunt præter il-
la, de quorum diximus societate Balana & musculus, quando prægravi superciliorum
pondere obrutis eius oculis infestantia magnitudinem vada prænatans demonstrat, oculo-
rumque vice fungitur.* Hunc Oppianus & *Alianus Ducem Balana* appellant, &
Claudius his versibus parui corporis facit:

*Si ruit in rupes amisso pisce sodali
Bellua, sulcandas qui prænius edocet undas,
Immensumque pecus parvæ moderamine cauda
Temperat, & tanto coniungit fœdera monstro.*

Et Oppianus lib. 5. conceptis verbis paruum appellat, cum enim de immanibus
illis & cetaceis piscibus loqueretur, qui tardè mouentur, ductorem ipsi
paruum hunc piscem attribuit:

*Pondere magnorum membrorum tarda feruntur,
Et lentè aequore circumvolvuntur in æstu.
Hac ratione comes cunctis ductorque viarum
Musculus est parvus visu, sed corpore longo,
Et tenui cauda, paulo semotus ab illo
Præcedit, monstratque viam, ducitque per aquor.*

At quoniam idem Plinius lib. 32. cap. ultimo Musculum non inter paruos pi-
sces sed belluas marinas, vt *Physeteres, Balenas, Priestes, Orcas* & similes nume-
rat, putat Rondeletius eundem lapsum fuisse, dum priore citato loco, pro Ba-
lanæ duce Musculum assignavit.

In huiusmo-
di Balanis
aliquando
Ambræ re-
perta fuit.

Scribit quidem *Rondeletius*, in huiusmodi edentulorum musculorum, siue
Balanarum malè creditarum, ventriculis non rarò Ambram inuentam esse:
sed hoc, vt ego opinor, minimè conuincit, ibidem hanc ex malè digestorum
piscium viscosa massa enatam fuisse, cum idem ipse affirmet in eorundem sto-
machis nihil præter aquam, spumam, mucum, & fœrentem Algam sine vllis
piscibus, aut piscium frustis reperiri, vt vel hinc clarum euadat, eam minimè
carniuoram bestiam esse. In nostra certè belua, quam ad nostrum hoc mare me-
diterraneum appulsam iam satis delineauimus, nostri homines præter malè
olentia & naribus vix toleranda retrimenta, nihil quicquam offenderunt.

Et

Et hanc quidem bestiam, & quæ in ipsa continebantur pleraque, exacta-
disquisiuit diligentia ex famulis quidam Illustrissimi Principis *Cæsij* nostri;
quem, cum ipsemet (quod maluisset hic rerum Naturalium curiosissimus Spe-
ctator & Obseruator) ob negotiorum & longioris viæ incommoda *Aquaspare*
in vrbe sua retentus, coram adesse non posset, eò ex *Cruicella Cæsia* Caltro suo
à Maioribus Cæsia Gentis in Tuscia edificato, nec longè à *S. Seuera* dissito, ablegauerat. Qui cum exquisitam partium omnium proportionem mensus esset,
dentes etiam aliquot secum abstulit, qui in Principis Musæo hodieque inue-
niuntur.

Non defuerunt tamen nostra quoque memoria aliæ Balanarum species, den-
tibus non coriaceis aut corneis, sed veris ac ossibus præditæ, quarum vna *Asiu-
ra* loco non multum ab antiquissimo *Neptuni* maritimo oppido distante, in
maris littus proiecta occubuit. Hoc cum littus eodem tempore animi & ob-
seruandarum simul quarundam maritimarum gratià raritatum, fortè fortuna
idem Princeps *Cæsij* legeret, vertebram ex cauda, & dentem ex eadem Ba-
lana nactus est, non ab similem planè illis, quibus *Hippopotamos* hic *Rome* in-
structos vidimus.

Et pauculos ante annos demum, similis cetaceus & dentatus quoque pi-
scis, sed paruus & vt apparebat, iunior prorsus *Maccaresum* Arcem mari
contiguam, Illustrissimi *D. Hieronymi Matthei Marchionis Iouij* propriam, vndis
iam & maris æstu confectus appulit. Hic etiam *Marchio*; qui non tam nobili-
tate & diuitiarum, quibus affluit, quàm bonarum literarum, Mathematica-
rum præcipuè scientiarum laude clarescere discipit, & ob id *Principi Cæso* ami-
cissimus, mihi beneuolentissimus, Costam huius piscis Principi trāsmisit, quę cū
rarioribus plurimisque Naturæ artisque donis, atq. inter alia cū *Vasculo* quodā ex
ipsiusmet Cetacei piscis Vertebræ cuiusdā interiori spōgiosa & medullę cōigua
parte faberrimè elaborato, in Musæo suo ab eodem *Illustris. Principe* asseruatur.

Castagneda in Orientali Historia sua triuolam adhuc magis opinionem fo-
uet, excrementum hoc Ambarinum in Balanis repertum stercore esse auium
quarundam, quæ in Arcipelago illo interiori odoriferis vescantur herbis, in ru-
pes & scopulos Insularum earundem sua retrimenta deponant, quæ mari inna-
tantiā à Balanis deuorentur & necdum concocta vomitu postea reijciuntur.

Garzias ab Horto verò loco iam supra dicto, Terram quandam esse putat:
Ceterum hæc mea est opinio, inquit, *veluti pro regionum natura terra interdum rubra
est, vt bolus Armenus, interdum candida vt Creta, nonnunquam nigricans: sic ve-
risimile est aut insulas, aut terras similes cum Ambaro forma inueniri, quod terra sit aut
fungosa, aut alterius generis. Quod verum esse testatur magna eius, quæ reperitur, quan-
titas. Siquidem inuenta sunt interdum fragmenta humana magnitudinis, interdum no-
naginta palmorum longitudinis, duodeuiginti verò latitudinis. Affirmant nonnulli se inte-
gram ex Ambaro insulam vidisse, quam cum postea requirerent, nunquam comparuisse.*

Verum de insulis eiusmodi Ambarinis *F. Gregorius* nihil sibi vnquam visum
nec auditum fuisse sanctè mihi affirmavit. Possè ingentia Ambræ pondera in-
terdum mari innatare non absurdum putamus, quæ hyperbolicè Insulæ dici
queunt. Nam & illi, qui iam descriptam vulgò Balanam seu potius Musculum
appel-

Princeps
Cæsius per
famulum
missum Ba-
lanam hæc
perlustrari
curauit.

Prope op-
pidi Neptu-
ni alia
Balana veris
dentibus in-
stru-
ta reperit-
ur.

Alia huius-
modi den-
tata Balana
Maccare-
sum ap-
pulit.

Hierony-
mus Mat-
theus Mar-
chio Iouij.

Castagne-
da vult Am-
bram esse
auium ite-
rora.

Garzias ab
Horto ait
Ambram
esse Terræ
speciem.

Ingentes
Ambræ mo-
les aliqua-
do reper-
ta.

appellatum ante sesquiannum ex Turri maris, vbi aduersus pyratas excubia aguntur è longinquo conspexerunt, insulam primo rati esse fuerunt. Et cum, vt experientia clarum est, Ambra quasi integra sit pinguedo quadam, iam autem nec auium faeces, nec Balanarum stercora aut viscosus earum in ventriculis humor adiposus sint, nec vlla vnquam insula quæ plantas & animalia alere queat, pinguedo ferè mera, qualis Ambra quæ oleo & non aqua vt terra solent, soluitur, fuerit, consequens erit vt in nulla horum classe Ambra locum dare valeamus.

Multò nostræ sententiæ vicinijs accedit *Nicolaus Monardes* de medicam. nōni orbis. Cap. 7. *Varia est critica Ambari originem*, inquit, opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum illico densatur, vt solent pleraque que sub marinis aquis tenella & mollia sunt, & aqua exempta durantur vt corallium & succinum. Et paulo inferius: Verum est meo tempore Balenam circa Canarias, quas Insulas Fortunatas putant, captam in qua inuenta sunt plus quam quatuor Ambari arrore (ponderis apud Hispanos genus, quod viginti quinque libras pendet) siue centena libra: postea tamen infinitas Balenas cum suis Catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inuentum est.

Matthiolus titubat, & quid certi determet, ignorare se ingenuè his verbis fatetur. Ceterum ex anecditis qua sit Ambari historia vt verior accipienda, non equidem ausim decernere, quod nihil adhuc certi atque explorati habeam. Adfert tamen *Simeonis Sethi* & *Scrapionis* (quamuis hunc non nominet) opinionem & ipsissima ferè verba, quorum ille *Ambra* non minus ac sulphuris & Bituminis fontes in terra statuit: hic ipsam in maris alueo non secus atque in terra fungos oriri existimat. Nos postremæ huic sententiæ libentius, quam vlli alteri subscribimus. Non ob id tamen in plantarum, sed mineralium potius genere Ambram collocari volumus.

Posse autem mineralia non in Fungi tantum forma siue in rudimenti illius modo, in quo Natura veluti stirpes fabricare addidit, sed perfectioris etiam alicuius plantæ figurâ è terra germinare, varij varia documenta auctores adferunt, quæ summam collegit *Fortunius Licetus* acerrimus Peripateticæ sectæ propugnator Lib. 4. cap. 72. de Spontan. viuent. Ortu, vbi ex *Petro Martyre* in noui Orbis *Hispaniola* Insula Aurum è terra surgere, & vitis modo circa arbores serpere. Ex *Fulgosio* apud *Firmium* Pannoniæ urbem, interdum in vitibus Capreolos inesse repertos: verè aureos, ex ijs auream cusam monetam fuisse. Ex *Aristotele* de *Admirandis*, Aurum defossum, aut in terram proiectum excreuisse, & s comminutum & seminatum, vbi aqua illud irrigarunt, aucta extitisse, adducit.

Poterat igitur vitalem quis in metallicis sibi spiritum facile imaginari, & à plantarum anima vegetante non longè seponere. Seminari enim, crescere, germinare non posse videntur, nisi quæ ex vegetantium sunt genere. Verum tamen *Licetus* huic illico satisfaciit dubio, vt plerisque facillimum est Aristotelicis ad quodlibet propositum problema, & ad eius contradictorium si placeat quoque, rationibus respondere. Ait igitur supponendo ea omnia vera esse, quæ de auri atque vegetatione allata fuerunt, vel primò dici posse non verè Capreo-

Ambra quasi tona est pinguedo.

Nicolaus Monardes magis nostræ sententiæ fauet.

Matthiolus de Ambrâ ignorantiæ suam fatetur.

Quæ nostræ sit sententia.

Aurum aliquando plantarum instar germinat.

Fortunius Licetus optimus peripateticus.

An mineralia vegetentur.

Responso Liceti ad hoc dubium.

Capreolos sed æquiuocè fuisse, vel eodem modo creuisse, vt cornua in ceruis, in quibus vita nulla sit, imò veros etiam in vitibus Capreolos se habere vt vngues & cornua, hoc est, sine vita, vel vites per radices suas è terra atraxisse humorem metallicum, in quo humore fuerit auri prius geniti aliqua portiuncula, metalla autem à prædominio esse aquea & generationis eorum materiam humorem esse fluidum, adeoque faciliè obsequentem. Vel demum hoc fieri posse ex natali mollicie, ab angustia loci, materiam vi pullam è terræ finibus contorquente. Si aurum vitis in morem arboribus adhæreat, hoc illi accidere ob lentorem, ac molliciem facultatemque rigendi extra natale solum. Quod si verò, inquit, aurum defossum alicubi, posse renasci concedamus; dicimus id renatum fuisse, non quia vetus aurum, plantarum more, nouum metallum sibi consimile geminauerit: sed quia vetus illud aurum materiam sibi propinquam, ad quam auri naturam dispositionis quomodo-cunque, & vndecunque adeptam in nouum aurum commutauerit, ea ratione profusus, qua ignis ligna in ignem nouum conuertere consuevit, & aqua vetus aerem in aquam nouam physicè transmutare solet.

Atqui hoc mihi modo dubium obscurum per obscurius solui videtur. Metalliarum gnari rerum philosophi & artifices, hæc non sicco ita pede transirent. Cum enim in minerarum puteis ac metallorum venis, feminium quoddam latitare certa sciant experientia, per quod metalla certis determinatiquè locis maturantur, fecundantur, se instaurant ac propagant; adeoque suo quodam modo crescere & germinare dici valeant, id omne operis sine vegetatione aliqua non posse accidere videtur. Sed hæc alterius loci fufius explicare fuerit.

Et quid si Ambram forsan inter mineralia & plantalia medium quippiam astruamus? An Naturæ hoc insolens erit? quæ ab vno ad alterum extremum non nisi per medium transire est solita. Vt enim inter Angelum & brutum animal Homo est medius, ita inter hunc & abiectissimam bestiam Simia interiacere videtur. Inter perfecta bruta & plantas perfectissimas se interponunt Zoophyta, Plantanimalia philosophis appellata. Certè quid supra plantarum naturam *Spongia*, *Lorica*, *Vulua* & *Mentula* cuncta marina & informia prorsus animalia, præter obscurum contractionis & dilatationis motum habeant, non video. Huc referri possunt plantæ, quæ verè plantarum facie terræ infixæ immobiles manent, nisi quod homine accedente ipsasque contrectare tentante, ramos contrahant, quarum vna apud *Malabaros*, altera in *Pudescania* esse à Recentioribus memoratur: quæ ob id *verecunde arboris* nomen meruit: His terra accedit mirabilior in Insula propè *Cimbubon*, cuius folia in terram lapsa humi repunt, & sub tangente manu diffugiunt. Quibus si placeat *Agnum* adde *Scythicum*, animalis formâ, plantali carne, terræ hærentem & herbas vicinas veri animalis instar depalcentem, quem etiam *Scaliger* describit. Iam *Tubera* terræ cum nec radices nec folia nec flores ramosue habeant, quis in plantarum classe faciliè reposuerit? vegetante tamen anima prædita esse, quis dubitabit? Non igitur adeò absolum fuerit *Ambram* inter mineralia & plantalia mediam collocare: quod si substantiam spectes, bitumen sit; si pullulandi è tellure morem, plantas imitetur. Hanc inter Plantas & mineralia mediam Naturam, primus inuenit & detexit Illustrissimus & Excellentiss. *Princeps Casius* noster: de qua

An valida sit Liceti responso.

Ambra videtur quid medium inter plantam & mineralia.

Natura ab vno extremo ad alterum per mediam incedit.

Mirabiles plantæ sensu tactus prædita.